

אדריכלות בשירות הזיכרון המוזאון החדש לתולדות השואה



ב

תכננו את המבנה של המוזאון החדש לתולדות השואה ניצב משה ספדיה, האדריכל בעל השם העולמי, מול האתגרים הרבים שהותוו בתכנית הפיתוח של יד ושם: לתכנן מבנה מוזאוני שישלב את סיפור ההיסטוריה של השואה בחוויה ראויה שתטביע את חותמה באלפי המבקרים העוברים מדי יום ביד ושם; לעשות את המוזאון לחלק בלתי נפרד ממסלולם של המבקרים העוברים בקמפוס; לתכנן את היכל השמות כך שיהיה מרכיב מהותי במוזאון; ולשמר את האופי של הר הזיכרון ושל הנוף הטבעי ואת חשיבותו של אוהל יזכור – מוקד הנצחה באתר מראשית ימיו. על פי שיקולים אלו תכנן ספדיה מוזאון תת-קרקעי – מבנה משולש דמוי מנסרה חודר להר מצדו האחד ויוצא מצדו האחר, ושני קצוותיה אלו של המנסרה פורצים לאוויר הפתוח. המבקר מגיע לכניסת המוזאון דרך גשר משדרת חסידי אומות העולם. בתוך המוזאון סדרה של תעלות אלכסוניות חצובות ברצפה – שעיצבה מעצבת תצוגת המוזאון דורית הראל מחברת דורית הראל מעצבים בע"מ – יוצרת למבקר מסלול המוביל אותו דרך כל אחת מהגלריות התת-קרקעיות שבצדי המנסרה, שמונה מטרים גובהן, המתארות פרקים שונים של השואה. התעלות המכוונות את המבקר אינן חוסמות בשדה ראייתו את שני קצוות המוזאון, והאופי הלינארי של מבנה המוזאון המביא לידי ביטוי את סדר התרחשותם של מאורעות השואה נשמר כשהמבקר מסייר בו.

"הצורה המשולשת של המבנה נבחרה כדי לתמוך בלחץ האדמה מעל המנסרה תוך הכנסת אור יום מלמעלה דרך פס זכוכית של 200 מטרים לאורך הגג", מסביר ספדיה. "מתכנני המוזאון ביקשו שהוא לא יהיה קודר. פס הזכוכית בגג מאפשר לקרני אור יום להוות ניגוד לאזורים חשוכים יותר הדרושים למצגות במדיות אלקטרוניות". האור בגלריות נכנס דרך צוהרי גג – בכל גלריה מידת השקיפות של הזכוכית תואמת למידת האור הדרושה לכל מוצג.

בסוף הסיפור ההיסטורי נמצא היכל השמות – מאגר של דפי העד של מיליוני קרבנות השואה, יד זיכרון למי שנכחדו. בחדר נפרד המבקרים יכולים לערוך חיפושים ממוחשבים במאגר המרכזי של שמות הקרבנות. האולם המרכזי של היכל השמות מורכב משני חרוטים: האחד פונה לשמים וגובהו 10 מטרים, והאחר חפור בסלע הטבעי ובסיסו מלא במים. המבקרים נכנסים לחלל מעגלי במפלס המרכזי בין שני החרוטים – גובהו 9 מטרים וקוטרו 11 מטרים – וכשהם עומדים על הרציף שבמפלס, הם יכולים לראות את החרוט העליון שבו כ-600 תצלומים של קרבנות שואה וקטעים מדפי עד ואת החרוט התחתון המנציח קרבנות עלומי שם. מסביבם ארון מדפים גדול ממדים, מעגלי ופתוח, ובו דפי העד שנאספו עד כה ומקום פנוי לדפי העד שעוד יוגשו – סך הכול שישה מיליון דפי עד.

כל המבנה של המוזאון החדש – רצפות, קיר, פנים וחוץ – עשוי מבטון אדריכלי מזוין שלא הוסף לו כל גימור, חומר בידוד או ציפויים אחרים. לאורך כל המנסרה חתך המשולש משתנה, והוא נהיה צר יותר במרכז. לשינוי תחושת המרחב הנוצר מהשתנות זו נוספת הרצפה המשופעת קלות, וכך נוצר רצף של חללים שונים ונוצרת האשליה של ירידה עמוקה לתוך ההר. לקראת סוף המסלול הרצפה מתחילה לעלות, המשולש נפתח שוב, והיציאה הדרמתית מהמוזאון מתפרצת מתוך המורד הצפוני של ההר לנוף של ירושלים בת ימינו.

המוזאון החדש ייפתח במרס 2005.

בתמונה הגדולה: היציאה של המוזאון החדש.
צילם: ארדון בר חמא.
באדיבות משה ספדיה אדריכלים



היכל השמות החדש